

Regionale bevolkings- en huishoudensprognose 2011–2040: sterke regionale contrasten

Andries de Jong¹ en Coen van Duin²

De regionale bevolkings- en huishoudensprognose 2011–2040 geeft een toekomstbeeld van de ontwikkeling van de bevolking en het aantal huishoudens per gemeente. In dit artikel wordt ingegaan op vijf belangrijke toekomstige ontwikkelingen. Het inwonertal van Nederland zal de komende vijftien jaar blijven toenemen. Vooral in de Randstad zal de bevolkingsgroei in de komende vijftien jaar nog sterk zijn, maar aan de randen van Nederland gaat het inwonertal in diverse regio's krimpen. Ook het aantal huishoudens zal in de toekomst nog stevig blijven toenemen. Dit zal vrijwel overal in Nederland zo zijn; alleen in Noordoost-Groningen en Zeeuws-Vlaanderen stopt de groei of treedt zelfs krimp op. De potentiële beroepsbevolking is in de laatste decennia voortdurend in omvang toegenomen, maar zal in de nabije toekomst behoorlijk krimpen. Krimp van de potentiële beroepsbevolking is momenteel al in veel regio's een feit, en dit zal zich in vrijwel alle regio's gaan voordoen. Enkel in een strook die loopt vanaf de Agglomeratie 's-Gravenhage, via Utrecht, Groot-Amsterdam, Flevoland naar Noord-Overijssel zal de potentiële beroepsbevolking in de komende vijftien jaar nog groeien. De vergrijzing van Nederland versnelt in de komende decennia als gevolg van het toetreden van de naoorlogse geboortegolf tot de leeftijdsklasse van 65 jaar en ouder. Het aantal 65-plussers zal overal in Nederland toenemen, maar aan de randen van Nederland, waar zich ook de grootste bevolkingskrimp voordoet, zal de vergrijzing sterker zijn dan in de meer verstedelijkte regio's, zoals die in de Randstad. Het aantal allochtonen zal in de toekomst nog fors stijgen. Allochtonen wonen momenteel vrij sterk geconcentreerd in de Randstad, en dat zal in de toekomst nog steeds het geval zijn.

1. Inleiding

In oktober 2011 hebben het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) voor de vierde keer de regionale bevolkings- en huishoudensprognose uitgebracht. De regionale prognose verschijnt om de twee jaar en geeft een beeld van de toekomstige ontwikkeling van de Nederlandse bevolking per gemeente naar leeftijd, geslacht, herkomstgroep en huishoudentype. De nieuwe regionale prognose omvat de periode 2011–2040.

De prognose beoogt de meest waarschijnlijke toekomstige ontwikkeling weer te geven. De werkelijke toekomstige ontwikkelingen kunnen hier in meer of mindere mate van afwijken. De regionale bevolkings- en huishoudensprognose 2011–2040 is te vinden op www.pbl.nl, www.cbs.nl en op www.regionalebevolkingsprognose.nl. De methodiek van de prognose wordt onder andere beschreven in De Jong et al. (2005, 2007).

---

¹ Planbureau voor de leefomgeving (PBL)

² Centraal bureau voor de statistiek (CBS)

2. Enkele achtergronden bij de regionale prognose 2011–2040

In de prognose over 2011–2040 zijn de regionale prognoses van het PBL en CBS uit 2009 geactualiseerd. Als basis daarvoor is uitgegaan van de meest recente nationale bevolkings- en huishoudensprognoses van het CBS uit 2010/2011. Het CBS verwacht voor Nederland als geheel een sterkere bevolkingsgroei dan in de vorige nationale prognose was voorzien, namelijk een toename naar 17,8 miljoen inwoners in 2040 in plaats van 17,5 miljoen. Hierdoor veranderen voor verschillende gemeenten ook de in de vorige regionale prognose voorspelde groeicijfers. In deze nieuwe prognose zijn de recente regionale ontwikkelingen in geboorte, sterfte, verhuizingen en internationale migratie verwerkt. Daarnaast zijn de veronderstellingen voor de woningbouw bijgewerkt op basis van de meest recente gegevens. Ook dit leidt vergeleken met de vorige regionale prognose tot verschillen in de uitkomsten.

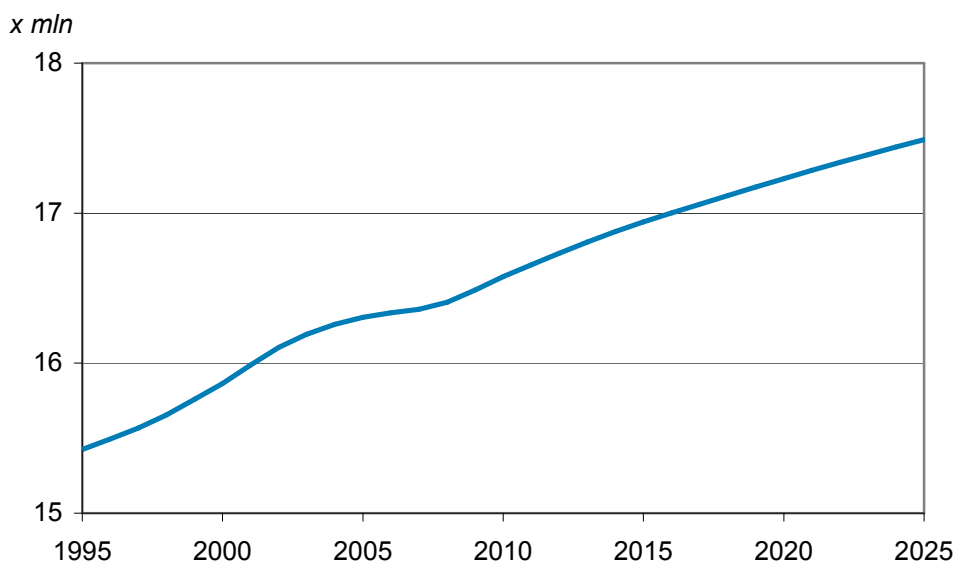
Een van de belangrijkste bronnen van onzekerheid voor de komende vijftien jaar is de ontwikkeling van de woningbouw; het maken van realistische veronderstellingen over de uitbreiding van de woningvoorraad is zeer moeilijk. Recent speelt het effect van de kredietcrisis op de woningbouw een grote rol: de productie van woningen is in 2010 sterk teruggelopen. Het lijkt zeer waarschijnlijk dat de woningbouwproductie in de komende jaren nog op een laag niveau zal blijven, mede gelet op de nationale bouwprognoses van het TNO (2010). In reactie op de kredietcrisis hebben veel gemeenten hun woningbouwplannen opgeschort of afgelast. Zo gaat de gemeente Amsterdam de bouw van IJburg II gefaseerd uitvoeren (Amsterdam 2011) en heeft de gemeente Den Haag de woningbouwplannen voor het Masterplan Kijkduin uitgesteld (Den Haag 2011). Uitstel of afstel van bouwplannen kan, mede met het oog op de sterkere bevolkingsgroei die in de nieuwe CBS-prognose wordt verwacht, op de lange termijn leiden tot een hogere druk op de woningmarkt, in het bijzonder in de Randstad, omdat de huishoudenstoename de groei van de (officiële) woningvoorraad kan overtreffen. In de regionale prognose is verondersteld dat dit een toename van nieuwe woonvormen kan veroorzaken (zoals 'containers' die – vooral voor studenten – geschikt zijn gemaakt voor bewoning).

Het is nog onduidelijk wat de langetermijneffecten van de kredietcrisis op woningmarkt zullen zijn en hoe die zullen doorwerken in het ruimtelijk beleid. Haffner en Van Dam (2011) verwachten dat de gevolgen van de crisis lange tijd zichtbaar blijven, al zullen ze per regio sterk uiteenlopen. In groeiregio's zullen de langetermijneffecten van de mondiale crisis geringer zijn dan in krimpregio's.

3. Forse bevolkingsgroei tegenover aanzienlijke bevolkingskrimp

Het inwonertal van Nederland is in vijftien jaar tijd met ruim 1 miljoen toegenomen (zie *grafiek 1*). De bevolkingsgroei was echter in de periode 1995–2010 niet stabiel: in 2003 zakte de bevolkingsgroei in, maar vijf jaar later kwam de groei weer in een versnelling. Voor de komende vijftien jaar wordt verwacht dat de bevolkingsgroei doorgaat, waardoor het inwonertal in 2025 op 17,5 miljoen uitkomt.

1. Inwonertal, 1995-2025

Bron: bevolkingsprognose 2010-2060, CBS

Het inwonertal van Nederland neemt al decennialang toe. Op regionaal niveau is groei echter niet meer vanzelfsprekend, en in een aantal regio's aan de randen van het land is het inwonertal inmiddels aan het dalen. Het gaat daarbij om Oost-Groningen, Delfzijl en omgeving en Zuid-Limburg. In enkele andere regio's aan de randen, zoals de Achterhoek, Zeeuws-Vlaanderen en Noord-Friesland, krimpt de bevolking licht. Overigens is er ook krimp in de Randstad, vooral in de regio's ten zuidoosten van Rotterdam, te weten Oost-Zuid-Holland en Zuidoost-Zuid-Holland. Ook in de regio Delft en Westland nam het inwonertal tussen 2000 en 2005 af, maar deze krimp is weer omgeslagen in groei. Tegenover de krimpregio's staan regio's met een bovengemiddelde groei, voor een groot deel te vinden in de Randstad en daarbinnen in de grote en middelgrote steden en aangrenzende gemeenten.

Tot 2025 wordt voor Nederland als geheel een voortgaande bevolkingsgroei verwacht. Deze nationale trend geldt echter niet zonder meer voor alle COROP-regio's. In regionaal opzicht is er een driedeling zichtbaar: regio's met een forse bevolkingsgroei, regio's met een aanzienlijke bevolkingskrimp en ten slotte regio's die dicht bij 'de nul' zitten, waarbij het niet op voorhand vaststaat of ze zullen krimpen of groeien.

In *kaart 1* is op basis van de huidige regionale prognose voor de 40 COROP-regio's de procentuele bevolkingsgroei tussen 2010 en 2025 weergegeven. Hieruit komt naar voren dat er vier regio's zijn met een bevolkingskrimp van meer dan 2,5 procent: Oost-Groningen, Delfzijl en omgeving, de Achterhoek en Zeeuws-Vlaanderen. In deze regio's bedraagt de krimp rond 25 duizend inwoners. Ook in Zuidoost-Drenthe en de drie Limburgse regio's wordt krimp verwacht, maar tot 2025 blijft deze naar verwachting beperkt tot ongeveer 2 procent. Indien we deze regio's toevoegen aan de eerder genoemde krimpregio's, dan bedraagt de krimp rond 50 duizend inwoners.

De bevolgingskrimp in de Achterhoek, Noord- en Midden- Limburg en Zuidoost-Drenthe zet naar verwachting binnen enkele jaren in. Voor deze en de huidige krimpregio's wordt voorzien dat de krimp de hele prognoseperiode aanhoudt. Volgens De Klerk (2010) en Latten en Kooiman (2011) spelen regionale verschillen in aantrekkingskracht een belangrijke rol bij krimp en groei van bepaalde regio's. In perifere regio's is de aantrekkingskracht laag en dit leidt tot een verlies van inwoners in alle leeftijdsklassen. Uitgaande van de prognose trekken zowel jongeren als gezinnen uit deze regio's weg en vestigen zich er weinig buitenlandse migranten. De krimp wordt voorts veroorzaakt door een daling van de natuurlijke aanwas. Zo is de vruchtbaarheid in Zuid-Limburg al geruime tijd laag en ligt deze fors beneden het vervangingsniveau van de bevolking. Daar komt bij dat de sterfte in deze regio's juist hoog is omdat ze doorgaans sterk zijn vergrijsd. Al deze trends tezamen leiden tot een negatieve bevolkingsgroei: weinig gezinnen en hierdoor weinig kinderen, veel ouderen en hierdoor veel sterfte, jongeren en gezinnen die wegtrekken en vrijwel geen vestiging van buitenlandse migranten. Dit heeft tot gevolg dat er in deze regio's minder krapte op de woningmarkt is, waardoor de huizenprijzen meestal ook lager liggen (zie Van Dam 2010).

Tegenover deze krimp staat een stevige bevolkingsgroei in vooral het westen van Nederland.

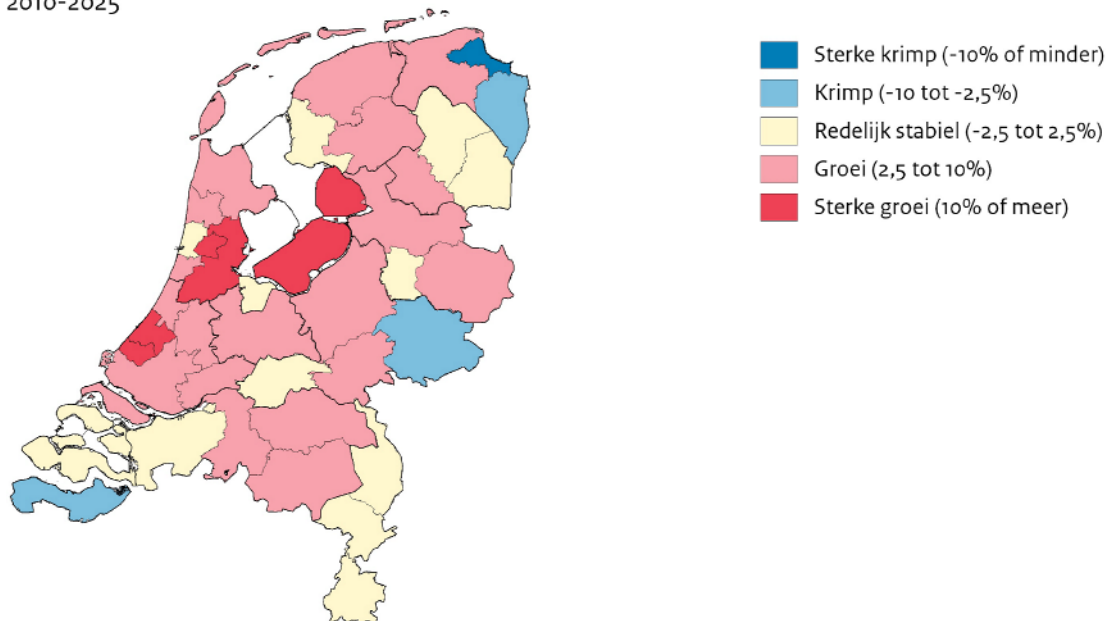
Sterke groeiregio's bevinden zich zowel in de Noord- als Zuidvleugel van de Randstad. In de Noordvleugel gaat het om Groot-Amsterdam, met daaromheen de Zaanstreek en Flevoland. Ook de regio Utrecht haalt naar verwachting tot 2025 een groei van bijna 10 procent. In de Zuidvleugel gaat het om de Agglomeratie 's-Gravenhage en de aangrenzende regio Delft en Westland. Ook voor de regio's rondom de gemeente Rotterdam (Groot-Rijnmond, Oost-Zuid-Holland, Zuidoost-Zuid-Holland) wordt een duidelijke groei verwacht. Maar een stevige bevolkingsgroei blijft niet beperkt tot de Randstad alleen, ook in de intermediaire zone (het gebied tussen de Randstad en de randen van Nederland) worden krachtige groeipolen aangetroffen, zoals Noord-Overijssel (met als kern Zwolle), Arnhem-Nijmegen en het midden en oosten van de provincie Noord-Brabant. In het noorden van Nederland is Overig Groningen (met als kern de gemeente Groningen) een sterke groeier. Al met al zijn er 24 COROP regio's met een verwachte bevolkingsgroei van meer dan 2,5 procent.

De groeipolen in de Randstad en daarbuiten danken hun bevolkingsgroei voor een belangrijk deel aan hun grote aantrekkingskracht voor zowel binnenlandse als buitenlandse migranten (De Klerk 2010; Latten & Kooiman 2011). Het zijn centra van technologische innovaties en stuwende bedrijvigheid, en de steden trekken studenten, alleenstaanden en hoogopgeleiden aan.

In ongeveer een derde van de COROP-regio's staat de bevolkingsgroei vrijwel stil (op de kaart weergegeven met een groei tussen de -2,5 en +2,5 procent). Deze regio's liggen vrijwel alle buiten de Randstad; uitzonderingen zijn IJmond en Het Gooi en de Vechtstreek. Latten en Kooiman (2011) constateren voor dergelijke regio's dat jongeren vaak wegtrekken naar groeipolen in de Randstad en daarbuiten, maar dat dit wordt gecompenseerd door de komst van gezinnen. De bevolkingsgroei is hier ook beperkt omdat zich in deze regio's minder buitenlandse migranten vestigen.

Kaart 1: Bevolkingsontwikkeling per COROP-gebied

2010-2025

De voorgaande indeling van de regionale bevolkingsgroei in drie typen (groei, redelijk stabiel en krimp) kan nader worden genuanceerd door de gemeentelijke bevolkingsgroei in beschouwing te nemen (zie *kaart 2*). De sterke bevolkingsgroei in de Randstad is enerzijds geconcentreerd in de grote gemeenten, anderzijds in de randgemeenten eromheen. Almere prijkt op de eerste plaats, met een verwachte groei van het inwonertal van ongeveer 30 procent, gevolgd door Utrecht met een groei van rond de 25 procent. Op afstand volgen dan Amsterdam, Den Haag en Rotterdam als hekkensluiter, met respectievelijk circa 15, ongeveer 10 en ruim 5 procent. In termen van absolute groei van het inwonertal komt een wat andere volgorde uit de bus. Tussen 2010 en 2025 zal de bevolking van Amsterdam naar verwachting met 110 duizend toenemen, en die van Utrecht met 80 duizend. Voor Almere wordt een groei van 60 duizend verwacht. Dat is meer dan de verwachte groei voor Den Haag en Rotterdam, met respectievelijk 55 en 45 duizend. De bevolkingsgroei in deze gemeenten wordt veroorzaakt door zowel buitenlandse en binnenlandse migratie als natuurlijke aanwas (meer geboorten dan sterftegevallen). Volgens de nationale prognoses van het CBS heeft Nederland in de periode 2010–2025 een aanzienlijk vestigingsoverschot uit buitenlandse migratie van ongeveer 300 duizend personen. Immigranten hebben een duidelijke voorkeur voor de Randstad, omdat zij hier meer mogelijkheden hebben voor werk en omdat veel landgenoten er al wonen. Daarnaast trekken veel jongeren naar de grote stad voor studie of een eerste baan. Vrij recent zijn er aan de randen van de grote steden grote nieuwbouwwijken verschenen (denk bijvoorbeeld aan IJburg, Leidsche Rijn, Ypenburg, Leidschenveen, Wateringse Veld en Nesselande). Hier zijn vooral jonge gezinnen gaan wonen en dit heeft tot relatief hoge geboorteaantallen geleid. In de grote gemeenten wonen relatief weinig ouderen, wat juist tot relatief lage aantallen sterftegevallen leidt.

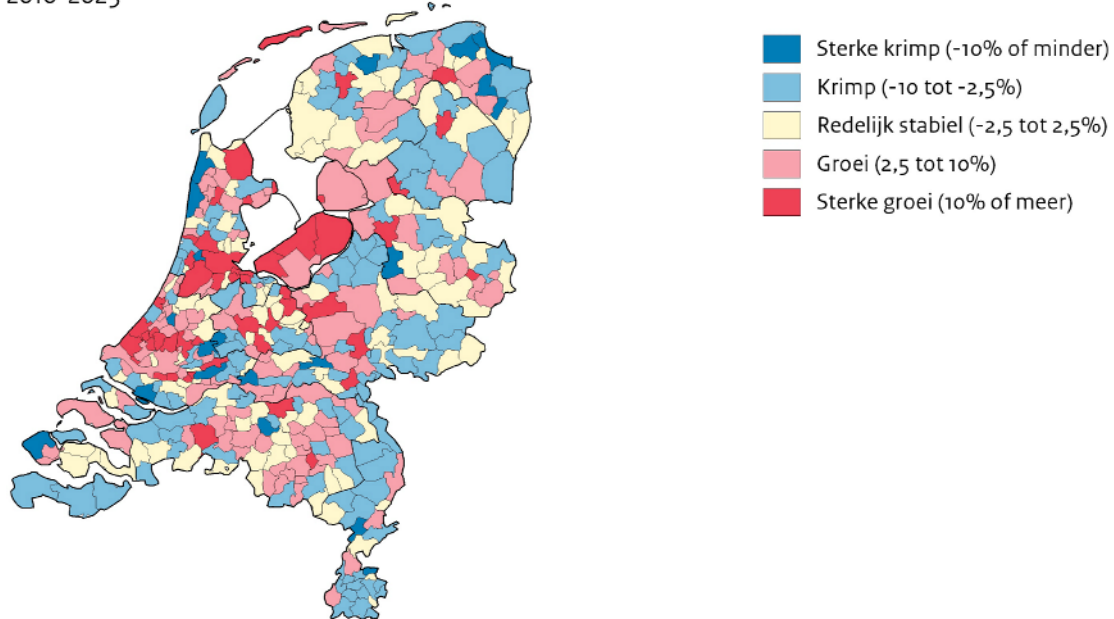
Rondom de grote gemeenten wordt voor diverse randgemeenten ook een stevige bevolkingsgroei verwacht. Het gaat dan om gemeenten als Haarlemmermeer, Westland, Haarlem, Delft, Zaanstad, Lansingerland, Zuidplas, Pijnacker-Nootdorp, Katwijk, Lelystad en Amstelveen. In al deze gemeenten ligt de verwachte bevolkingsgroei in het tijdvak 2010–2025 tussen de 10 en 20 duizend, met uitzondering van Haarlemmermeer, waar een toename van ruim 25 duizend wordt verwacht. Deze randgemeenten van de grote steden groeien vaak doordat jonge stellen vanuit de grote stad naar nieuwbouwlocaties verhuizen, met veel eengezinswoningen en meer ruimte voor de kinderen.

Ook buiten de Randstad zijn er gemeenten waarin het inwonertal in de komende vijftien jaar waarschijnlijk flink zal toenemen. Het gaat hier om steden met bovenregionale voorzieningen, zoals hogere onderwijsinstellingen. In de gemeenten Groningen, Zwolle, Amersfoort, Nijmegen, Eindhoven, Arnhem, Breda, Tilburg, 's-Hertogenbosch en Leeuwarden zal het inwonertal volgens de regionale prognose toenemen met 10 tot 25 duizend.

Op nationaal niveau zal er in de komende vijftien jaar geen sprake zijn van bevolkingskrimp, maar op gemeentelijk niveau is de situatie duidelijk anders. In het verleden hadden de grote steden nog te kampen met bevolkingskrimp. Dit kwam voornamelijk door suburbanisatie van vooral jonge stellen, die gezien de krappe woningmarkt in de grote steden naar groeikernen in de omgeving trokken. De suburbanisatie is tegenwoordig, maar ook in toekomst minder sterk, door de nieuwbouw aan de randen van de grote steden. Van de vier grote gemeenten heeft zich in het eerste decennium van deze eeuw alleen in Rotterdam nog krimp voorgedaan, maar ook deze gemeente maakt de laatste jaren een krachtige bevolkingsgroei mee. Bevolkingskrimp is anno 2011 vooral een fenomeen in gemeenten aan de randen van Nederland, zoals Zuid-Limburg en de regio Delfzijl en omgeving. Ook zijn er nog gemeenten met een (lichte) bevolkingskrimp in de Randstad, veroorzaakt door verhuizingen vanuit plattelandsgemeenten naar de grote stad. In de periferie zijn het echter geen individuele gemeenten die aan het krimpen zijn, maar gaat het eerder om grotere krimpgebieden. In de toekomst zal de krimp in de periferie naar verwachting doorzetten. In ruim een derde van de Nederlandse gemeenten daalt het aantal inwoners tot 2025 met meer dan 2,5 procent; in totaal gaat het hierbij om bijna 200 duizend minder inwoners. De krimp slaat vooral toe in de noordelijke provincies, Limburg, de Achterhoek en het zuiden van Zeeland. Aan deze krimp ligt vooral vergrijzing ten grondslag: er overlijden meer ouderen dan dat er kinderen worden geboren. Bovendien trekken de jongeren uit deze gebieden vaak weg naar centralere delen van Nederland vanwege studie of werk.

Kaart 2: Bevolkingsontwikkeling per gemeente

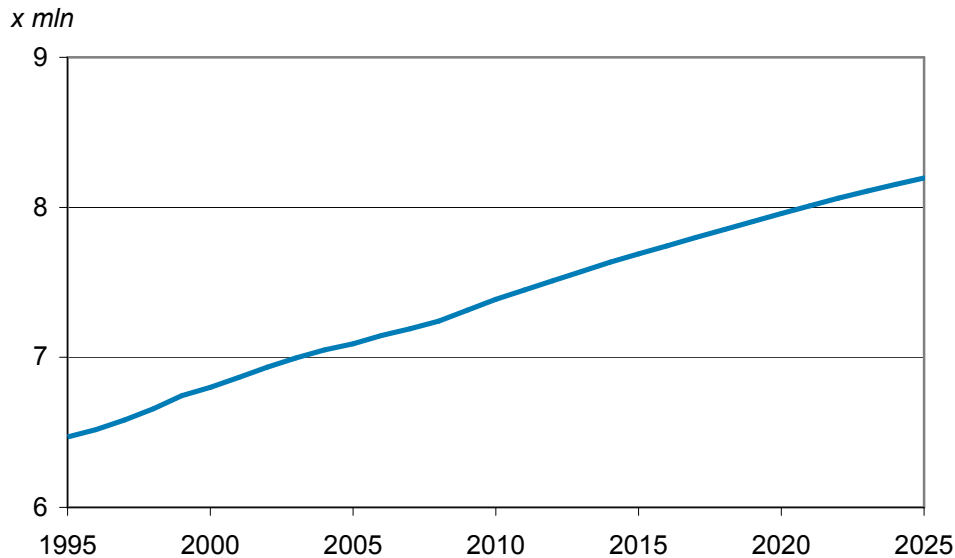
2010-2025

4. Regionaal bijna alom een aanhoudend sterke toename van het aantal huishoudens

Voor de woningbouw is het belangrijk hoe de ontwikkeling van het aantal huishoudens verloopt. Tussen 1995 en 2010 is het aantal huishoudens in Nederland sterk gestegen, met bijna 1 miljoen extra huishoudens, wat een sterke druk legde op de woningbouw. Vergeleken met de bevolkingsgroei ligt het groeitempo van het aantal huishoudens twee keer zo hoog (met respectievelijk gemiddeld 0,5 procent en 1 procent per jaar). Volgens de nationale huishoudensprognose 2011–2060 van het CBS (Van Duin & Stoeldraijer 2011) komen er de komende vijftien jaar nog rond de 800 duizend huishoudens bij (*grafiek 2*). Blijven doorgaan met bouwen lijkt dus noodzakelijk, ook in deze tijden van economische crisis.

2. Aantal huishoudens, 1995-2025

Bron: huishoudensprognose 2011-2060, CBS

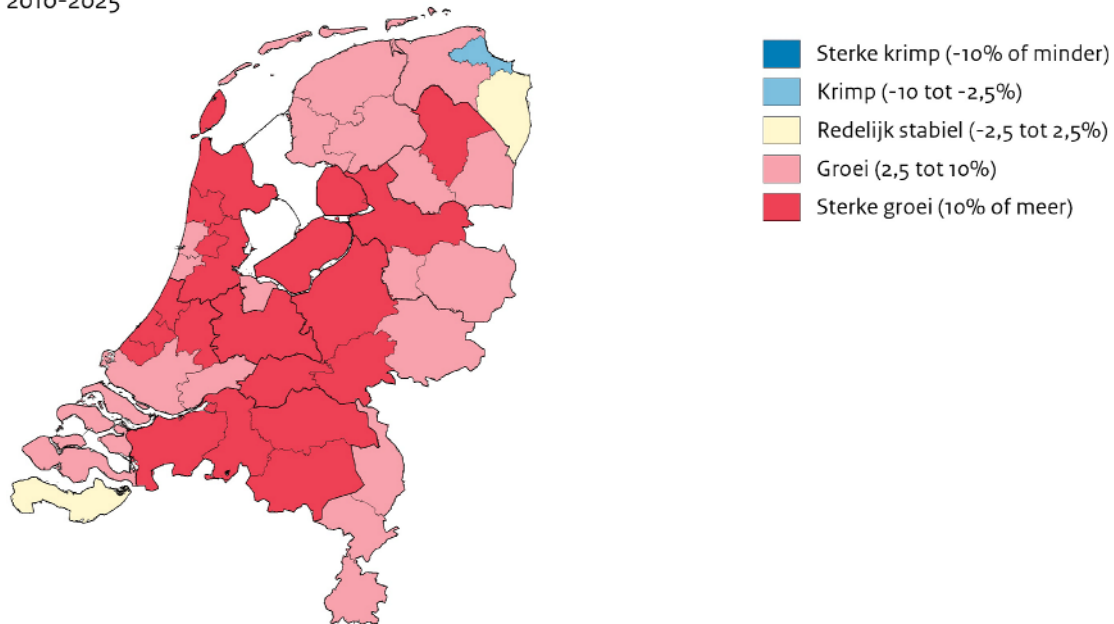
Zowel op nationaal als regionaal niveau liet het aantal huishoudens in het verleden een stevige toename zien. Momenteel is krimp alleen in de COROP-regio Delfzijl en omgeving aan de orde, maar gaat het ook daar om beperkte aantallen: het aantal huishoudens liep er terug van 22,4 duizend in 2003 tot 21,7 duizend in 2010. Ook in de toekomst zal het aantal huishoudens in Nederland naar verwachting fors blijven toenemen, hoewel na 2030 een vertraging van de groei wordt verwacht. Bij de bevolkingsgroei bleek dat het nationale beeld niet eenduidig kon worden teruggevonden in de regionale patronen. Of dit ook voor de huishoudenstoename geldt, kan worden nagegaan aan de hand van *kaart 3*, met de procentuele huishoudenstoename tussen 2010 en 2025 in de 40 COROP-regio's. Uit deze kaart blijkt dat het nationale beeld van een sterke toename van het aantal huishoudens grotendeels ook in de regio's opgeld doet: de toename komt in 37 regio's boven de 2,5 procent uit, en in 16 van de 40 regio's zelfs boven de nationale toename van 11 procent. Net als bij de bevolkingsgroei loopt de Randstad voorop. Absolute koploper is Flevoland, met een verwachte relatieve stijging van bijna 30 procent. Daarnaast is de toename zowel in de Noord- en Zuidvleugel van de Randstad als in diverse gemeenten in de intermediaire zone zichtbaar. Overigens kunnen deze ontwikkelingen anders uitpakken als het ruimtelijk beleid verandert. In de regionale prognose is hiermee geen rekening gehouden.

Alleen voor de huidige krimpregio Delfzijl en omgeving wordt tussen 2010 en 2025 een afname van meer dan 2,5 procent verwacht. Voor de regio's Oost-Groningen en Zeeuws-Vlaanderen, waar nu al sprake is van bevolkingskrimp, wordt verwacht dat het aantal huishoudens in 2025 nog ongeveer 2 procent hoger zal liggen dan in 2010. De verwachting is wel dat er in deze regio's rond 2020 een omslag zal zijn van een toename naar een afname van het aantal huishoudens.

Kaart 3: Ontwikkeling aantal huishoudens per COROP-gebied

2010-2025

Op regionaal niveau is een beduidende dan wel sterke stijging van het aantal huishoudens tot 2025 duidelijk de overheersende trend. Dit kan worden genuanceerd door in te zoomen op het niveau van individuele gemeenten. De huishoudenstoename is geconcentreerd in de Randstad. Voor Almere wordt tussen 2010 en 2025 een sterke toename van het aantal huishoudens verwacht, namelijk rond de 40 procent (kaart 4). In de vier grote gemeenten ligt het groeitempo duidelijk lager; voor Utrecht ligt het rond 15 procent, maar voor de overige drie grote gemeenten ligt het tussen de 5 en 10 procent. In termen van absolute aantallen huishoudens komt een wat ander beeld naar voren. Voor Almere wordt tussen 2010 en 2025 een toename van ongeveer 30 duizend huishoudens verwacht. Tussen 2010 en 2025 zullen Amsterdam en Utrecht respectievelijk circa 25 en 30 duizend meer huishoudens tellen. Voor Den Haag en Rotterdam wordt een toename verwacht van respectievelijk ongeveer 15 en 25 duizend.

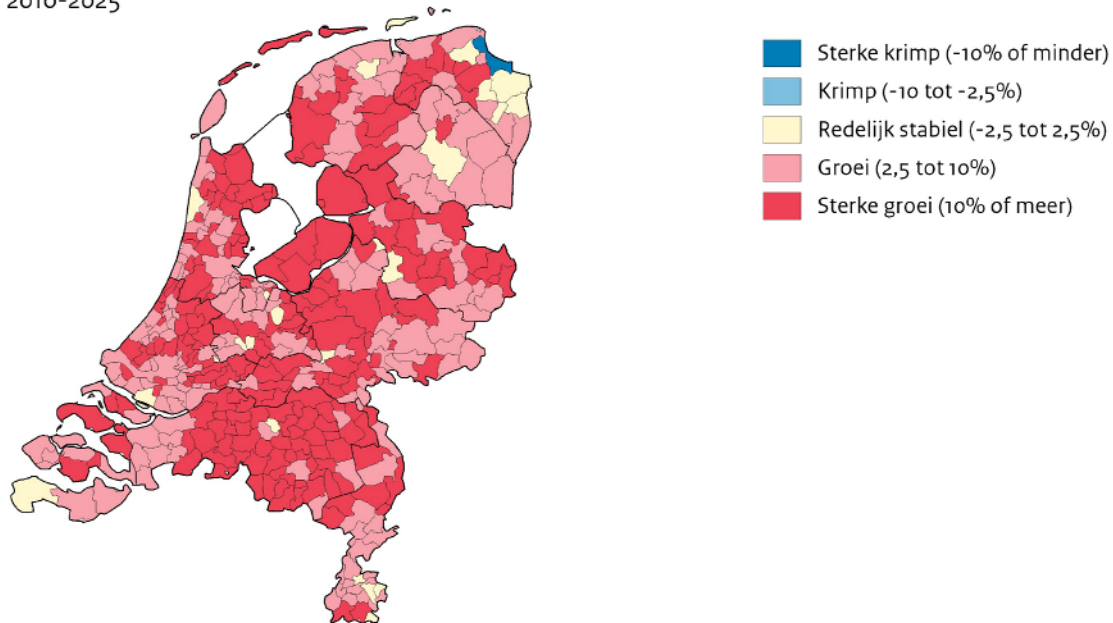
Buiten de Randstad zijn het vooral de gemeenten met een bovenregionale functie die in de komende vijftien jaar waarschijnlijk stevig zullen groeien. Voorbeelden hiervan zijn Nijmegen, Tilburg, Breda, Groningen en Arnhem..

Bij de gemeentelijke bevolkingsgroei is krimp een vrij breed voorkomend verschijnsel, maar bij het aantal huishoudens speelt krimp een zeer bescheiden rol. Als we kaart met de huishoudenstoename (kaart 4) vergelijken met die van de bevolkingsgroei (kaart 2), dan blijkt dat bevolkingskrimp in veel gevallen niet samengaat met een huishoudensafname. Dit betekent dat het proces van gezinsverdunding compenserend inwerkt op de bevolkingskrimp. Bevolkingskrimp treedt veelal op in de meer vergrijsde gemeenten. Hier vallen weliswaar veel levenspartners door sterfte weg, maar blijft het huishouden nog wel bestaan, nu als eenpersoonshuishouden. Daarnaast leidt het uit elkaar gaan van samenwonende partners tot extra huishoudens omdat beide partners dan meestal zelfstandig gaan wonen. Dit

betekent dat er in het beleid eerder rekening moet worden gehouden met een anders getinte woningbehoefte (geschikt voor alleenstaanden van middelbare leeftijd en voor oudere alleenstaanden, met mogelijk een zwakke gezondheid) dan met een sterk teruglopende woningbehoefte. Volgens de regionale prognose zal een afnemend dan wel stilstaand aantal huishoudens hoofdzakelijk aan de randen van Nederland voorkomen.

Kaart 4: Ontwikkeling aantal huishoudens per gemeente

2010-2025

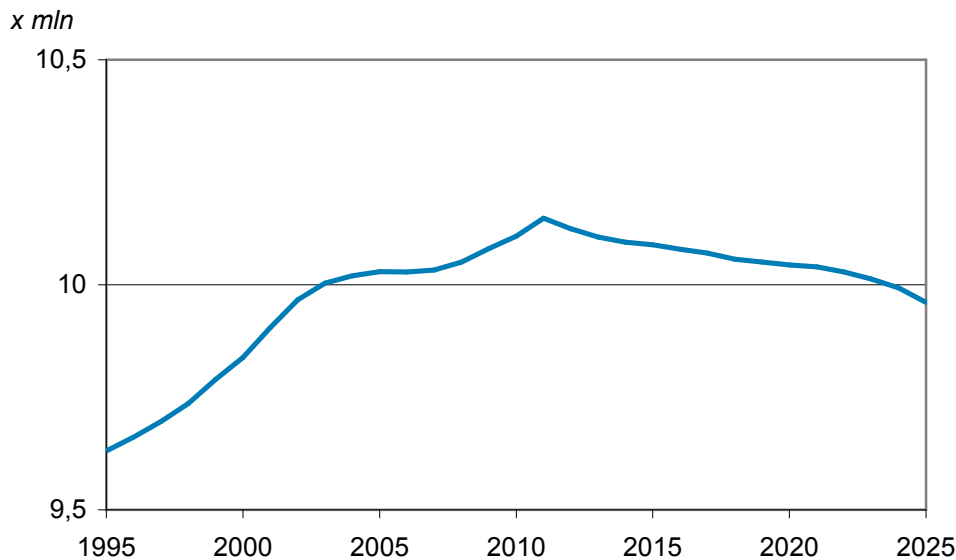
5. Sterk krimpende potentiële beroepsbevolking

De potentiële beroepsbevolking³ is, net als de totale bevolking, in de laatste decennia continu in omvang toegenomen. Het aantal mensen in deze bevolkingscategorie steeg tussen 1995 en 2010 nog met 0,5 miljoen, maar in de nabije toekomst is het over met de groei: tussen 2012 en 2025 wordt een afname verwacht van ongeveer 150 duizend mensen (zie *grafiek 3*). De krimp van de potentiële beroepsbevolking is een direct effect van de huidige leeftijdsopbouw. De geboortegolfgeneratie van na de Tweede Wereldoorlog bevindt zich nu nog in de economisch actieve leeftijden, maar stroomt in de komende decennia geleidelijk de groep van 65-plussers binnen. Deze uitstroom uit de potentiële beroepsbevolking wordt overigens wel deels

³ In dit artikel gedefinieerd als de bevolking in de leeftijdsgroep van 20-64 jaar. De ondergrens van 20 jaar is in demografische publicaties gebruikelijk, in economische studies wordt vaak van 15 jaar uitgegaan. Mogelijk zal door stijging van de AOW- en pensioengerechtigde leeftijd de bovengrens in de leeftijdsafbakening in de toekomst verschuiven. Het is echter nog onduidelijk op welke wijze deze wordt vormgegeven en in welke mate dit zal doorwerken in de arbeidsparticipatie op hogere leeftijden.

gecompenseerd door het positieve saldo van de buitenlandse migranten (die merendeels jonger zijn dan 40 jaar), maar dit is niet genoeg om de krimp te keren.

3. Aantal inwoners 20-64 jaar, 1995-2025

Bron: bevolkingsprognose 2010-2060, CBS

De potentiële beroepsbevolking is in de afgelopen decennia, net als de totale bevolking, op nationaal niveau continu in omvang toegenomen. Regionaal is het beeld duidelijk anders; op dat niveau is krimp al wijdverbreid: in ruim de helft van de 40 COROP-regio's is de potentiële beroepsbevolking inmiddels al gekrompen. De groei is geconcentreerd in de Randstad en aanliggende gebieden ten noorden, oosten en zuiden daarvan en in de regio's rond de gemeenten Groningen, Arnhem en Nijmegen.

De potentiële beroepsbevolking zal naar verwachting in veel meer regio's gaan krimpen. Volgens de regionale prognose zal de potentiële beroepsbevolking tussen 2010 en 2025 alleen nog in omvang toenemen in een strook die loopt van de Agglomeratie 's-Gravenhage en Delft en Westland, via Utrecht, Groot-Amsterdam en Flevoland naar Noord-Overijssel (zie kaart 5).

Voor de meeste regio's buiten de Randstad geldt een forse krimp van de potentiële beroepsbevolking. De perifere regio's worden hierdoor het sterkst getroffen. Dit geldt in het bijzonder voor Delfzijl en omgeving, met een verwachte krimp van ruim 20 procent. In Oost-Groningen, Zuidoost-Drenthe, de Achterhoek, Zeeuws-Vlaanderen en Noord- en Midden-Limburg ligt de verwachte krimp tussen de 10 en 20 procent. Voor Zuid-Limburg wordt tot 2025 een krimp van net iets minder dan 10 procent voorzien.

Veranderingen in de omvang van de potentiële beroepsbevolking hangen vooral samen met de leeftijdsopbouw van de bevolking en van de migratie. Als gevolg van de ontgroening loopt de instroom van jongeren in de beroepsbevolking in veel regio's

terug, terwijl door de vergrijzing de uitstroom van ouderen toeneemt. Dit geldt vooral voor regio's in de periferie. De naoorlogse geboortegolf hield tot rond 1965 aan, daarna liepen de jaarlijkse geboorteaantallen in een snel tempo terug. Vooral in Zuid-Limburg was er een opvallende terugval van de vruchtbaarheid. In de Randstad bleven de geboorteaantallen nog op peil, mede door de toestroom van niet-westerse immigranten. In de komende decennia 'schuiven' de grote geboortegeneraties uit de leeftijdsklasse 20–65 jaar en worden deze vervangen door kleinere geboortegeneraties. Hierdoor gaat de uitstroom door uit de leeftijdsklasse 20–65 de instroom overtreffen, en dit geldt vooral voor de perifere regio's, die nu al sterk zijn vergrijsd.

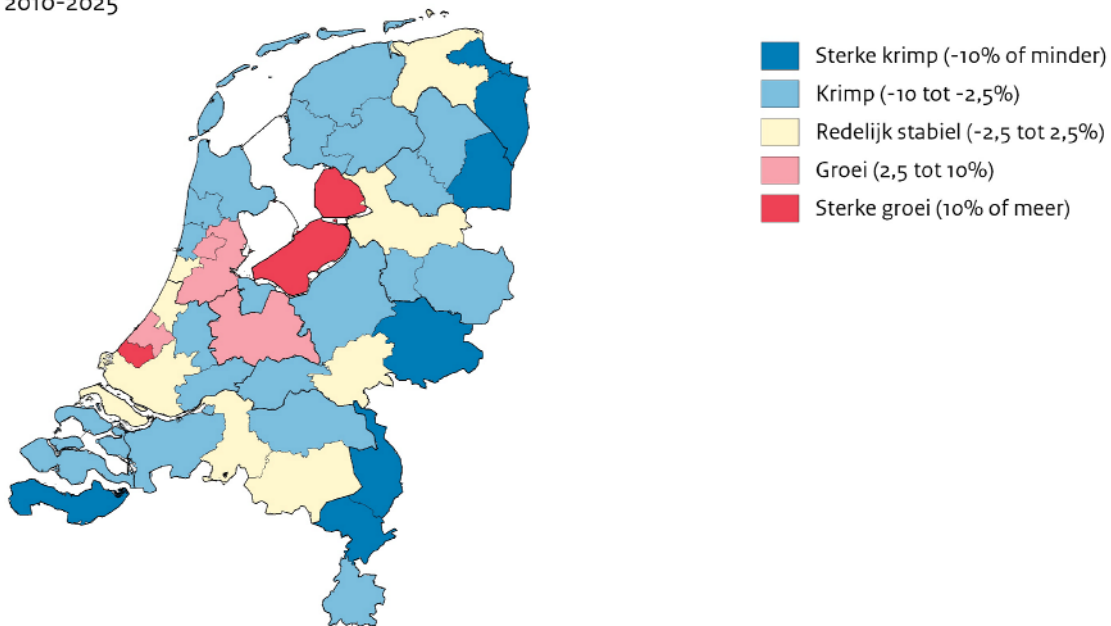
Hier komt bij dat de binnenlandse en buitenlandse migratie als een katalysator werkt op de regionale verschillen in de groei van de potentiële beroepsbevolking. Vooral veel jongeren uit de periferie, maar ook uit de intermediaire zone trekken naar de Randstad voor banen en het volgen van een opleiding. Ook de regio's rond de gemeenten Groningen, Zwolle, Arnhem en Nijmegen staan vanwege opleidingen en werk in de gunst bij jongeren. Voor de ontvangende regio's werkt dit als een rem op de krimp van de potentiële beroepsbevolking, terwijl dit voor de vertrekregio's juist een aanjager van de krimp is. Ook de buitenlandse migratie leidt tot versterking van de regionale verschillen. De groep immigranten bestaat grotendeels uit kinderen en mensen van middelbare leeftijd, waardoor hun komst tot een grotere potentiële beroepsbevolking leidt, nu (de volwassenen) dan wel later (de kinderen). Niet-westerse immigranten hebben vanwege werk en (familie)netwerken een sterke voorkeur voor vestiging in de grote gemeenten van de Randstad. De intermediaire zone en vooral de periferie zijn minder populair, waardoor deze gebieden een positieve impuls voor het arbeidsaanbod moeten missen.

In veel regio's met een sterke krimp van de potentiële beroepsbevolking is er ook sprake van bevolkingskrimp. Hier trekken veel jongeren weg en vestigen zich weinig immigranten. In de Randstad is het juist omgekeerd, terwijl de intermediaire zone hier tussenin zit.

In relatieve zin krimpt de potentiële beroepsbevolking overal in Nederland, waardoor het niet-werkende deel van de bevolking in verhouding tot het potentieel werkende deel overal toeneemt. Dit blijkt als wordt gekeken naar het aandeel van de bevolking in de leeftijdsgroep 20–64 jaar. Dit aandeel loopt tussen 2010 en 2025 voor Nederland als geheel met ongeveer 4 procentpunten terug, namelijk van 61 naar 57 procent. Ook in de regio's waar het absolute aantal personen van 20–64 jaar toeneemt, krimpt het aandeel van de bevolking in deze leeftijdsklasse (zie kaart 6). De krimp van het aandeel potentiële beroepsbevolking is regionaal gezien overal ongeveer van dezelfde orde van grootte als de nationale krimp, hoewel de afname wat sterker is in de meer perifere COROP-regio's en wat minder sterk in en rondom de Agglomeratie 's-Gravenhage en Groot-Rijnmond.

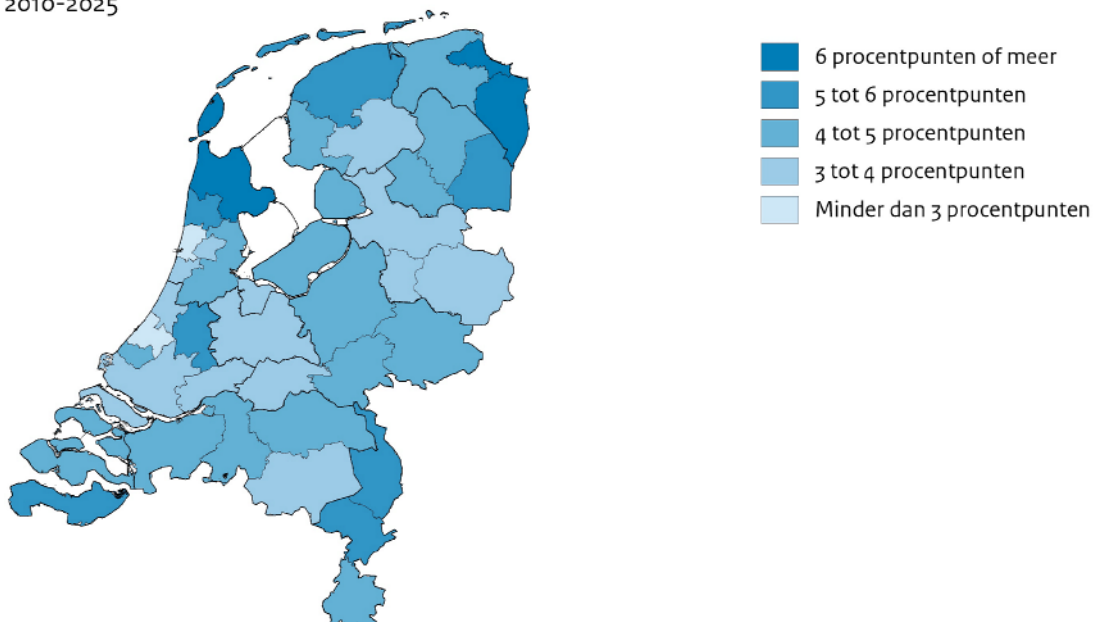
Kaart 5: Ontwikkeling potentiële beroepsbevolking per COROP-gebied

2010-2025

Kaart 6: Afname aandeel potentiële beroepsbevolking per COROP-gebied

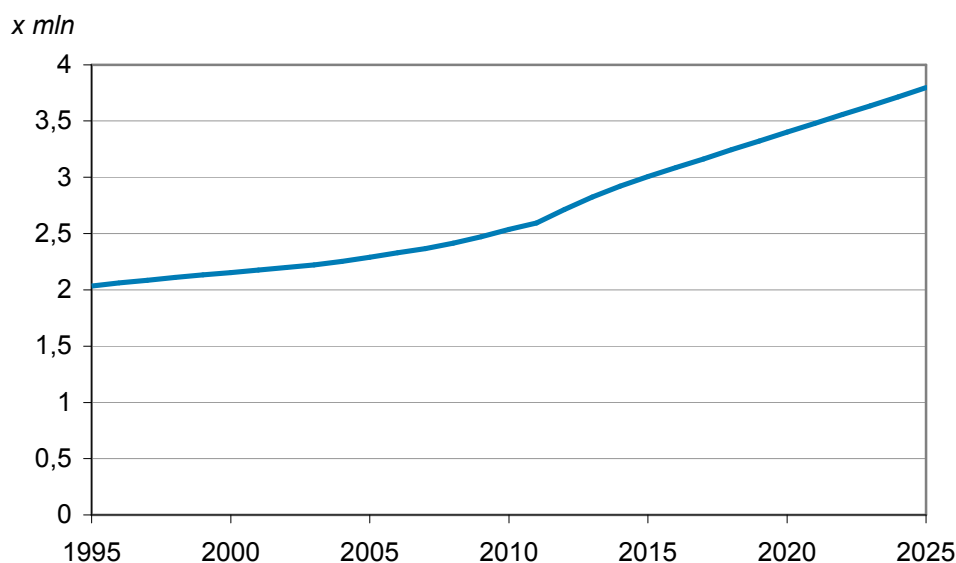
2010-2025

6. Versnelde vergrijzing

De Nederlandse bevolking is al lang aan het vergrijzen. Vanaf 2002 is er echter een versnelling in het vergrijzingsproces opgetreden, omdat er in dat jaar een relatief grote groep de 65-jarige leeftijd bereikte als gevolg van een stijgend aantal geboorten tussen 1937 en 1944 (Garssen 2011). De versnelling zal in de komende vijftien jaar nog sterker worden als gevolg van het binnenstromen van de naoorlogse geboortegolf in de leeftijdsklasse 65-plus (Van Duin & Garssen 2011). Het aantal ouderen loopt naar verwachting op van 2,6 miljoen in 2011 tot 3,8 miljoen in 2025 (*grafiek 4*). In dat jaar zal dan 22 procent van de bevolking 65 jaar of ouder zijn, tegen 16 procent in 2011.

4. Aantal inwoners 65 jaar of ouder, 1995-2025

Bron: bevolkingsprognose 2010-2060, CBS

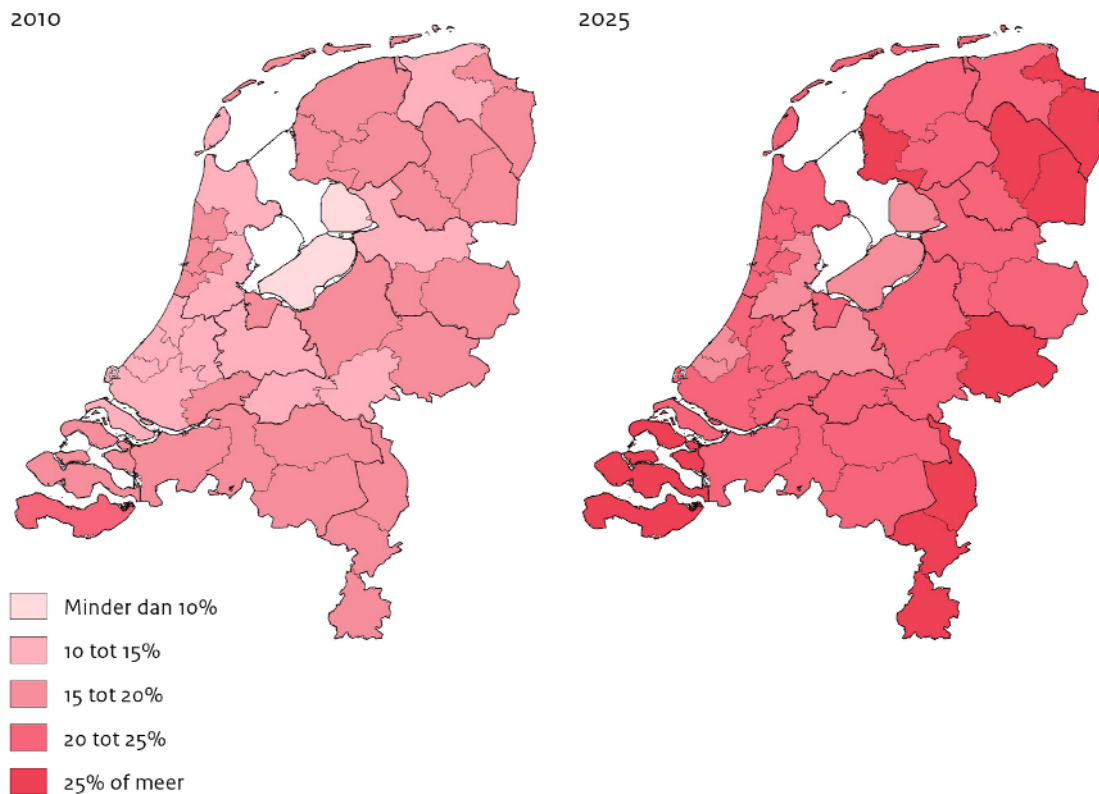
In *kaart 7* is het percentage 65-plussers in de 40 COROP-regio's in 2010 en 2025 weergegeven.

De bevolkingskrimpregio's behoren tot de meest sterk vergrijsde regio's. Dit is niet verwonderlijk, omdat de vergrijzing een belangrijke aanjager van bevolkingskrimp is. De al eerder genoemde factoren (selectief vertrek van jongeren en gezinnen, weinig instroom van buitenlandse migranten en lage geboortecijfers) zijn verantwoordelijk voor de hoge vergrijzing in deze regio's. In 2010 ligt het percentage ouderen in de krimpregio's enkele procentpunten boven het Nederlandse gemiddelde van rond de 15 procent. In 2025 zal het verschil met het Nederlandse gemiddelde groter zijn geworden. Voor Nederland wordt dan een aandeel van 22 procent verwacht, terwijl het in de krimpregio's dan tussen de 27 en 29 procent ligt.

In de meer verstedelijkte regio's ligt het aandeel ouderen in 2010 enkele procentpunten lager dan het Nederlandse gemiddelde, waarbij Groot-Amsterdam en Utrecht koploper zijn. De minst vergrijsde regio is echter Flevoland. Dit is nog een

erfenis uit het verleden, omdat zich daar in de laatste decennia van de vorige eeuw vooral jonge gezinnen hebben gevestigd.

Kaart 7: Aandeel inwoners 65 jaar of ouder per COROP-gebied

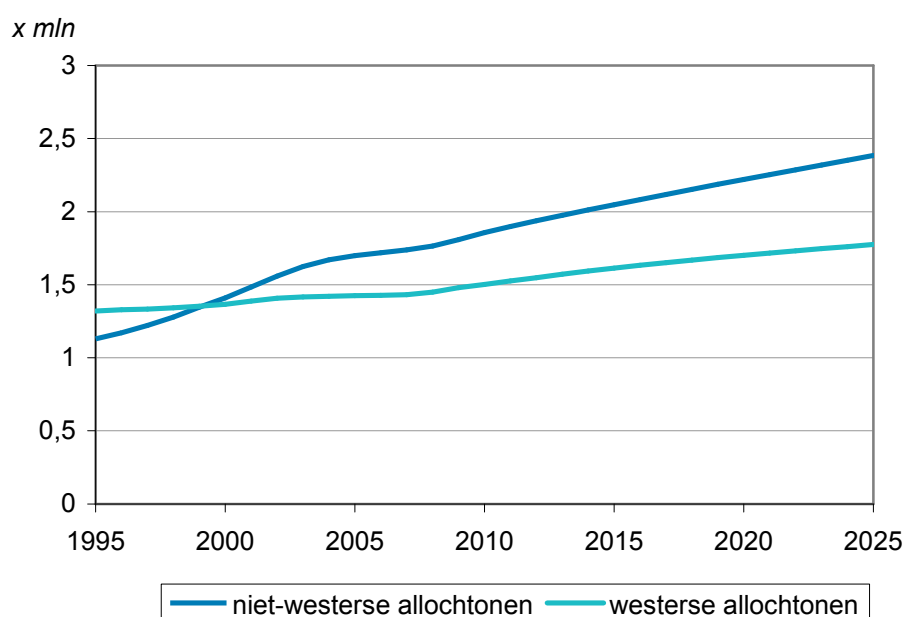
Over vijftien jaar zijn de regionale contrasten in de vergrijzing groter dan nu. De vergrijzing ligt dan in de meer verstedelijkte regio's, zoals Groot-Amsterdam, de Agglomeratie 's-Gravenhage, Delft en Westland en Utrecht, nog sterker onder het landelijk peil. Het aandeel ouderen komt daar uit op ongeveer 18 procent, tegen 22 procent landelijk. Groot-Amsterdam en de Agglomeratie 's-Gravenhage zullen naar verwachting extra veel buitenlandse migranten ontvangen en daarnaast veel jongeren aantrekken vanwege een ruimere arbeidsmarkt. De krimpregio's vergrijzen, zoals gezegd, juist sterker dan het landelijk gemiddelde.

Tegenover deze divergerende regionale ontwikkelingen staat de convergerende trend in Flevoland. Deze regio gaat volgens de prognose juist naar het Nederlandse gemiddelde toe trekken. In 2010 lag het aandeel ouderen in Flevoland nog 6 procentpunten onder het Nederlandse gemiddelde. Dat is naar verwachting over vijftien jaar iets afgenomen, tot 5 procentpunt.

7. Toename van het aantal niet-westerse allochtonen zet door

In de afgelopen decennia is de samenstelling naar herkomst van de Nederlandse bevolking steeds diverser geworden door de komst van westerse en niet-westerse allochtonen, die hier ook hun kinderen kregen. Er is een duidelijk verschil in groeitempo: dat van de niet-westerse allochtonen lag aanzienlijk hoger. In 2010 zijn er 1,9 miljoen niet-westerse allochtonen en 1,5 miljoen westerse allochtonen (*grafiek 5*). Tussen 1995 en 2010 is het aantal niet-westerse allochtonen met ruim 700 duizend toegenomen, en het aantal westerse allochtonen met bijna 200 duizend. In de komende vijftien jaar zullen er naar verwachting nog ruim 0,5 miljoen niet-westerse allochtonen bij komen, tegen ruim 250 duizend westerse allochtonen.

5. Aantal allochtonen, 1995-2025

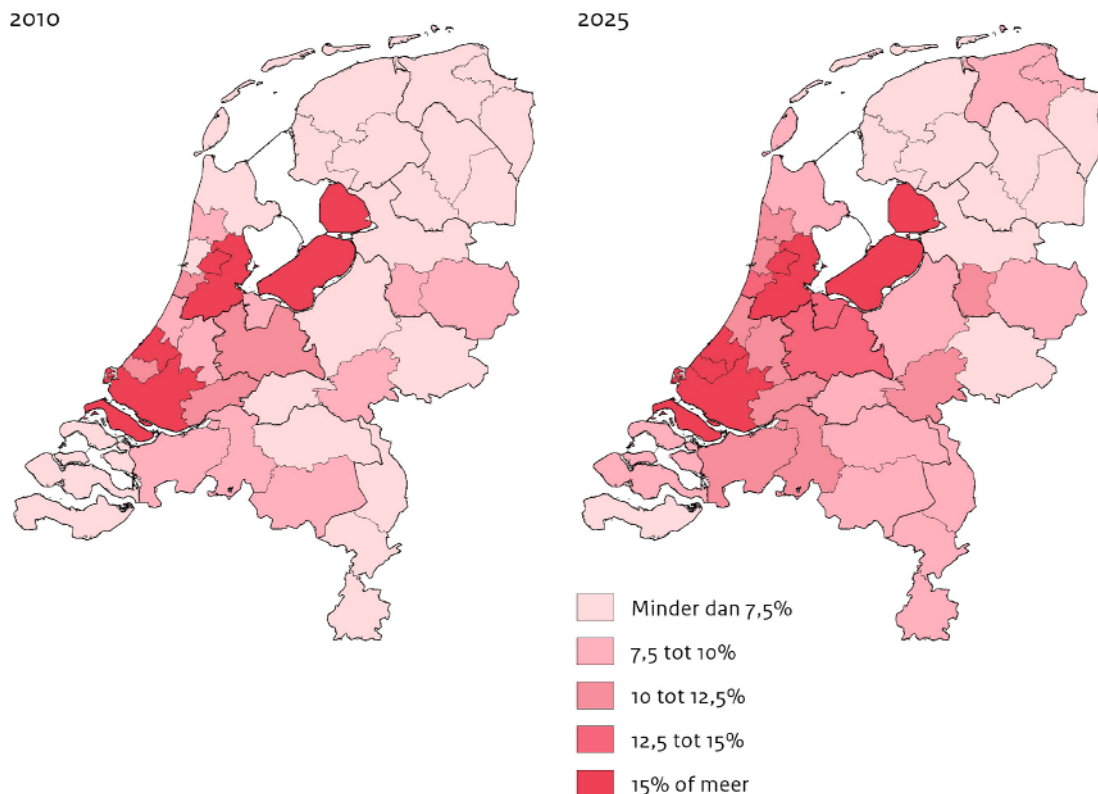
Bron: bevolkingsprognose 2010-2060, CBS

Wat betreft de samenstelling naar herkomstgroepering, is de sterke toename van het aantal niet-westerse allochtonen in de toekomst het meest in het oog springend. Momenteel is het aandeel niet-westerse allochtonen regionaal sterk gedifferentieerd. *Kaart 8* laat een sterke concentratie van het aandeel niet-westerse allochtonen in de Randstad zien; daarbinnen zijn het vooral de stedelijke kernen waar deze bevolkingsgroep woont. In zowel Groot-Amsterdam als de Agglomeratie 's-Gravenhage bedraagt het aandeel niet-westerse allochtonen 26 procent; in Groot-Rijnmond ligt dat aandeel, met 22 procent, wat lager. Afgezet tegen het nationale aandeel van 11 procent, ligt het aandeel niet-westerse allochtonen in deze drie COROP-regio's dus (ruim) twee keer zo hoog. In de buurt van Groot-Amsterdam scoren de regio's Zaanstreek en Flevoland ook hoog, met een aandeel van respectievelijk 16 en 19 procent. De vierde grote regio van de Randstad, Utrecht, komt hiermee vergeleken juist laag uit de bus, met een aandeel van rond het landelijk gemiddelde. Ook het aandeel in de Agglomeratie Haarlem, Delft en Westland en Zuidoost-Zuid-Holland is vergelijkbaar met het nationale gemiddelde. In

de overige regio's ligt het aandeel juist onder het landelijk gemiddelde, in het bijzonder in de regio's aan de randen van Nederland. Zo scoren de noordelijke regio's, Zuid-Limburg en Zeeuws-Vlaanderen rond de 5 procent.

Kaart 8: Aandeel niet-westerse allochtonen per COROP-gebied

In de toekomst zal het aandeel niet-westerse allochtonen blijven toenemen, naar verwachting van 11 procent in 2010 naar 14 procent in 2025. Volgens de regionale prognose zullen de niet-westerse allochtonen zich in de komende vijftien jaar ruimtelijk iets meer over Nederland verspreiden, maar blijft het patroon van een hoge concentratie in de Randstad en een lage concentratie in de periferie bestaan. Voor de regio's Groot-Amsterdam, Groot-Rijnmond en Flevoland wordt een stijging van het aandeel niet-westerse allochtonen met 1 tot 2 procentpunt voorzien, wat iets achterblijft bij de nationale toename. Het aandeel in de Agglomeratie 's-Gravenhage, Utrecht en de Zaanstreek stijgt naar verwachting met 2 tot 3 procentpunt, in lijn met de nationale ontwikkelingen. In de meeste regio's rond Groot-Amsterdam en de Agglomeratie 's-Gravenhage wordt een wat sterker dan gemiddelde toename verwacht, vanwege verhuizingen van niet-westerse allochtonen vanuit de gemeenten Amsterdam en Den Haag naar omliggende gemeenten. In de overige regio's neemt het aandeel niet-westerse allochtonen naar verwachting met enkele procentpunten toe, ongeveer in lijn met de nationale trend.

8. Forse regionale onzekerheid op de lange termijn

PBL en CBS proberen met de regionale bevolkings- en huishoudensprognoses op basis van de huidige kennis en inzichten een beeld te geven van de meest waarschijnlijke toekomst. Maar zoals dat ook voor de nationale prognose geldt, is de regionale prognose met de nodige onzekerheden omgeven. Daarbij neemt de onzekerheid toe naarmate de prognoseperiode zich verder naar de toekomst uitstrekt. Voorts is de onzekerheid op het regionale niveau groter dan op nationale schaal, onder andere omdat toevalsfluctuaties bij regionale cijfers over demografische gebeurtenissen een veel grotere rol spelen dan bij landelijke cijfers.

Op gemeentelijk niveau wordt de onzekerheid over de bevolkingsgroei en huishoudenstoename voor een belangrijk deel bepaald door onzekerheid over de woningbouw. Vooral bij een regionaal krappe woningmarkt zullen gemeenten met een hoge woningproductie sterker groeien dan gemeenten met amper woningbouw. Om deze reden worden bij het opstellen van de regionale prognose woningbouwplannen meegenomen. Voor de komende tien, vijftien jaar bieden deze plannen een houvast, ondanks dat de realisatie ervan behoorlijk onzeker is als gevolg van de huidige economische crisis. Voor de periode na 2025 zijn er doorgaans nog geen woningbouwplannen gemaakt. Dit maakt de onzekerheid over de bevolkingsgroei en toename van het aantal huishoudens nog eens beduidend groter. In het model PEARL wordt voor de lange termijn uitgegaan van een geleidelijk ruimer wordende woningmarkt, zodat huishoudens meer kunnen verhuizen volgens hun voorkeuren – – die worden afgeleid uit huidige migratiepatronen.

Gezien de grote onzekerheid op de lange termijn, is het nuttig deze onzekerheid expliciet in kaart te brengen, zodat naast de meest waarschijnlijke toekomst volgens de regionale prognose ook een beeld kan worden verkregen van de onder- en bovengrens van de demografische groei.

De bandbreedte van bevolkingsgroei en huishoudenstoename kan in hoofdlijnen op twee manieren worden bepaald: via stochastische prognose-intervallen of via verschillende scenario's. In de nationale bevolkings- en huishoudensprognose van het CBS wordt gewerkt met stochastische prognose-intervallen. Hierbij worden er veronderstellingen gemaakt over de mate van onzekerheid in de verwachtingen voor immigratie en emigratie, geboorte, sterfte en overgangen tussen huishoudensposities. Deze veronderstellingen zijn gebaseerd op fouten in eerdere prognoses en op de variatie die in het verleden is waargenomen. Er worden duizend varianten doorgerekend, elk met een andere combinatie van verwachtingen als uitgangspunt. Uit de uitkomsten kunnen dan 67%- en 95%-prognose-intervallen worden afgeleid.

In de *Ruimtelijke Verkenning 2011* (PBL 2011) is de toekomst van regio's in Nederland via twee scenario's verkend. Scenario's kunnen worden beschouwd als plausibele en consistente toekomstbeelden. Het doel is niet om de toekomst te voorspellen, maar om een beeld te krijgen van alternatieve toekomsten die tezamen de bandbreedte schetsen waarbinnen de werkelijke toekomst zich naar verwachting zal ontvouwen. De twee scenario's van de *Ruimtelijke Verkenning 2011* zijn gebaseerd op de twee uiterste scenario's uit de studie *Welvaart en Leefomgeving* (CPB, MNP & RPB, 2006), namelijk het *Regional Communities*-scenario (RC, ofwel lage groeiscenario) en het *Global Economy*-scenario (GE, ofwel hoge groeiscenario).

Deze twee scenario's kennen in de toekomst verschillende demografische en economische trends. In de verkenning zijn de resultaten weergegeven op het niveau van COROP-regio's (waarbij enkele regio's, zoals Utrecht, overigens nader zijn opgesplitst), zodat veronderstellingen over hoe nationale aannames zich regionaal vertalen een belangrijke rol spelen.

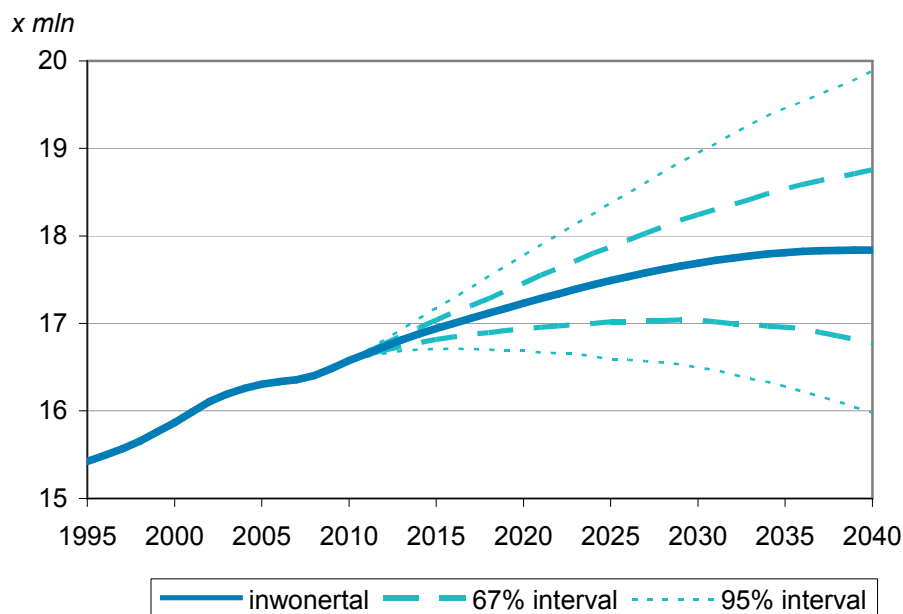
In deze paragraaf wordt de regionale prognose vergeleken met de twee scenario's van de *Ruimtelijke Verkenning 2011*. Met de regionale prognose wordt expliciet getracht de meest waarschijnlijke toekomst te verbeelden, op basis van de op dat moment beschikbare kennis. De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR 2010) noemt dat 'de verrassingsvrije toekomst'. Die meest waarschijnlijke toekomst is echter geen statisch gegeven, en om deze reden wordt de prognose jaarlijks bijgesteld op grond van recente ontwikkelingen en nieuwe inzichten. Prognoses zijn hierdoor primair geschikt voor de korte en middellange termijn. Scenario's schetsen een speelveld van mogelijke toekomstige ontwikkelingen voor de langere termijn, waarbinnen de meest waarschijnlijke toekomst zich zal bewegen.

8.1 Regionale bevolkingsgroei tot 2040

Het inwonertal van Nederland is in vijftien jaar tijd (tussen 1995 en 2010) met ruim 1 miljoen toegenomen (zie *grafiek 6*). Voor de komende drie decennia wordt verwacht dat de bevolkingsgroei gestaag afneemt, waardoor het inwonertal ook op een langzamer groeipad terechtkomt en slechts met 1,2 miljoen toeneemt. Onzekerheden in de ontwikkeling van de componenten van bevolkingsgroei (de immigratie en emigratie, de vruchtbaarheid en de levensverwachting) kunnen een grote invloed hebben op de ontwikkeling van het inwonertal. Volgens de bovengrens van het 67%-prognose-interval wordt een stijging tot 18,8 miljoen inwoners in 2040 verwacht. Volgens de ondergrens neemt het inwonertal tot 2030 toe tot 17 miljoen, maar daalt het daarna tot 16,8 miljoen in 2040. Volgens het 95%-prognose-interval wordt een inwonertal van tussen de 16 en 20 miljoen in 2040 denkbaar geacht.

Volgens de nationale CBS bevolkingsprognose telt Nederland in 2040 17,8 miljoen inwoners. *Kaart 9* geeft een beeld van de regionale bevolkingsgroei op de lange termijn: voor de periode 2010-2040 is de groei volgens de regionale prognose afgezet tegen dit lage (RC) en hoge groeiscenario (GE).

6. Inwonertal 1995-2040 (met prognose-intervallen)

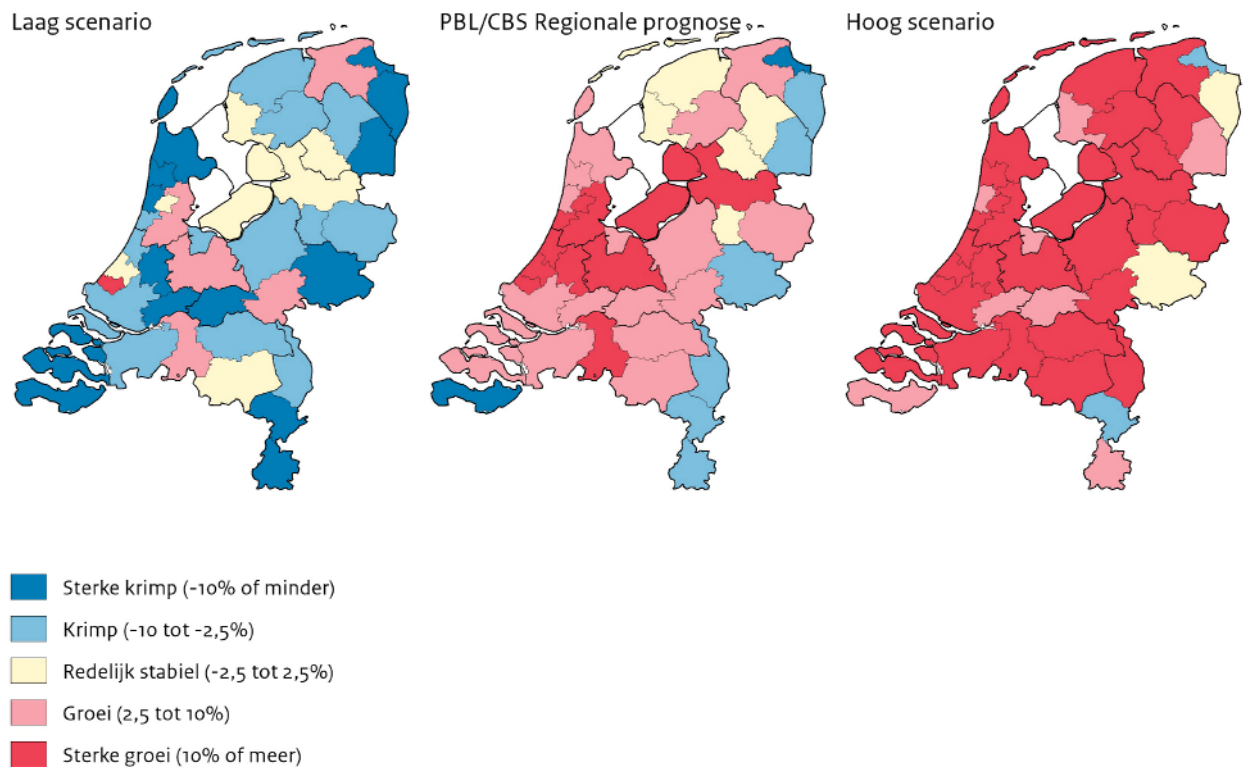

Bron: bevolkingsprognose 2010-2060, CBS

Uitgaande van de meest waarschijnlijke toekomst volgens de PBL/CBS regionale prognose zijn er in 2040 acht regio's met een bevolkingskrimp van meer dan 2,5 procent. Zoals te verwachten viel, zijn deze regio's vooral te vinden aan de randen van Nederland. Koplopers in de krimp zijn Delfzijl en omgeving en Zeeuws-Vlaanderen, met een krimp van 10 procent of meer. Ook in Oost-Groningen, Zuidoost-Drenthe, de Achterhoek en Noord-, Midden- en Zuid-Limburg wordt krimp verwacht, maar hier ligt de krimp tussen de 2,5 en 10 procent. Tegenover deze aanzienlijke krimp staat een stevige bevolkingsgroei in vooral het westen van Nederland; zowel de Noordvleugel als de Zuidvleugel van de Randstad groeien met 10 procent of meer. Buiten de Randstad neemt het inwonertal ook sterk toe in Noord-Overijssel (met als kern Zwolle) en Midden-Noord-Brabant; de meeste andere regio's in de zogenoemde intermediaire zone groeien ook, hoewel veel minder sterk. Al met al wordt voor 27 van de 40 COROP-regio's een groei van 2,5 procent of meer verwacht.

Regio's met een lichte krimp volgens de regionale prognose lopen bij een scenario van lage economische en bevolkingsgroei de kans in de categorie van sterke krimp terecht te komen. Uitgaande van dit lage scenario krijgen in 2040 veertien regio's te maken met een sterke krimp (van 10 procent of meer), tegen slechts twee volgens de regionale prognose. Drie kwart van de regio's dient volgens dit scenario rekening te houden met een krimpende bevolking (van meer dan 2,5 procent). Het hoge scenario laat zien wat de effecten zijn van een hoge economische en bevolkingsgroei op de lange termijn. In dit scenario wordt drie kwart van de regio's geconfronteerd met een sterke bevolkingsgroei (van 10 procent of meer), tegen slechts een kwart volgens de regionale prognose. Alleen aan de randen van Nederland zijn er in 2040 regio's met een stabiele bevolking dan wel een licht krimpende bevolking.

Kaart 9: Bevolkingsontwikkeling 2010-2040, PBL/CBS Regionale prognose vs. Ruimtelijke verkenningen 2011

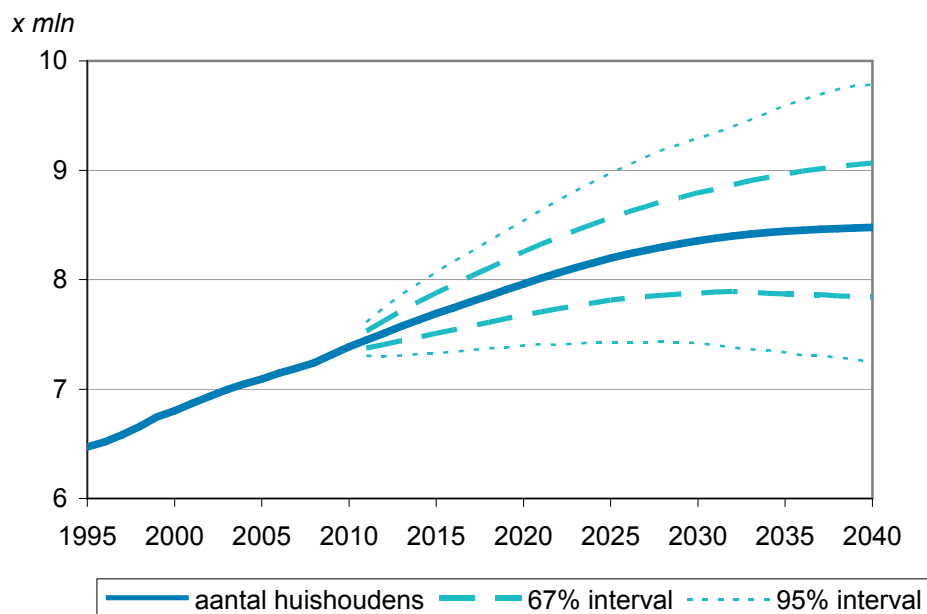

8.2 Regionale huishoudenstoename tot 2040

Tussen 1995 en 2010 is het aantal huishoudens sterk toegenomen, met bijna een miljoen extra huishoudens. Volgens de nationale huishoudensprognose 2011–2060 van het CBS (Van Duin & Stoeldraijer 2011) komen er de komende twee decennia nog eens bijna 1 miljoen huishoudens bij. Rond 2030 gaat de sterke toename pas afzwakken, waardoor Nederland in 2040 naar verwachting 8,5 miljoen huishoudens zal tellen, ongeveer 1,1 miljoen meer dan nu (*grafiek 7*). Uiteraard is dit aantal met onzekerheid omgeven: een aantal van 7,8 of 9,1 miljoen huishoudens in 2040 wordt ook nog plausibel geacht. Volgens het 95%-prognose-interval is een aantal huishoudens van tussen de 7 en 10 miljoen in 2040 denkbaar.

Het aantal huishoudens bedraagt volgens de nationale CBS huishoudensprognose in 2040 8,5 miljoen. In *kaart 10* is voor de periode 2010–2040 de toename volgens de regionale prognose afgezet tegen de ontwikkelingen volgens de twee scenario's.

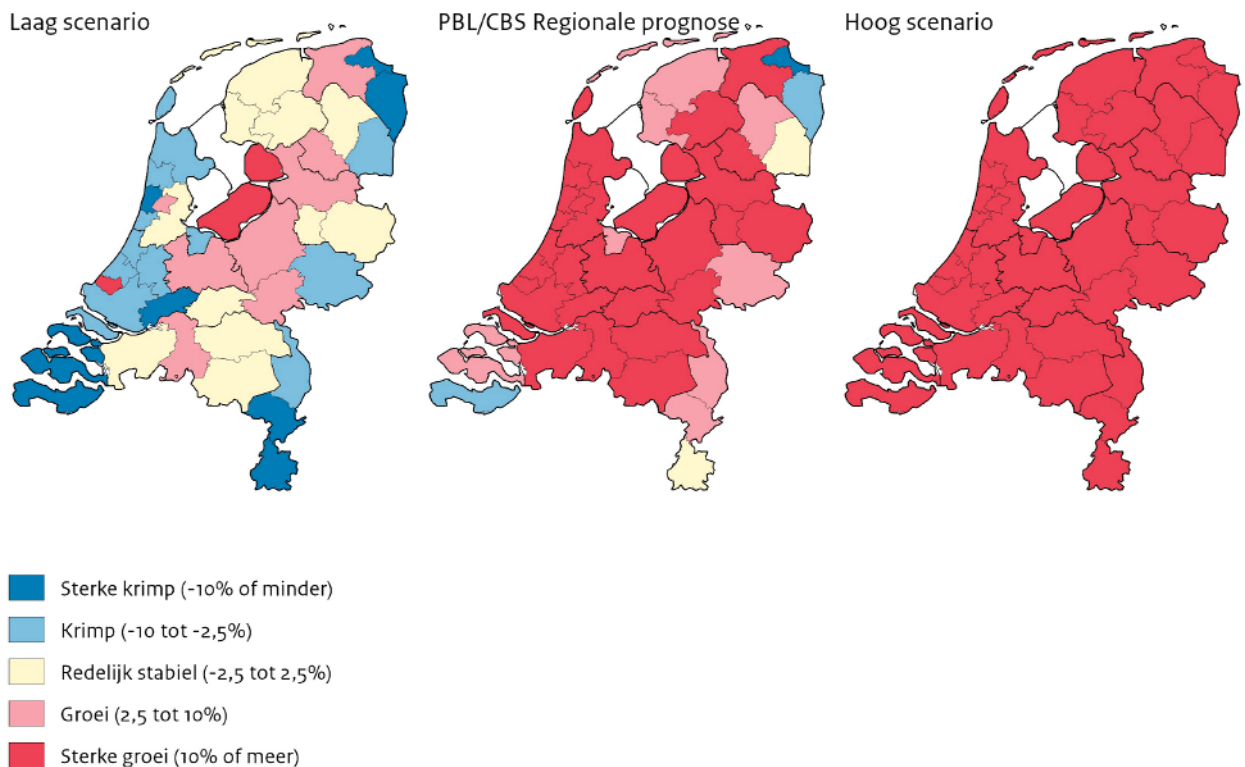
7. Aantal huishoudens 1995-2040 (met prognose-intervallen)

Bron: huishoudensprognose 2011-2060, CBS

De regionale prognose, die een beeld geeft van de meest waarschijnlijke toekomst, verwacht dat tussen 2010 en 2040 slechts drie regio's een afname van het aantal huishoudens van meer dan 2,5 procent zullen kennen, te weten Delfzijl en omgeving, Oost-Groningen en Zeeuws-Vlaanderen; ook wat betreft de bevolkingsgroei zijn dit al krimpgebieden. Het aantal huishoudens in Zuidoost-Drenthe en Zuid-Limburg is volgens de prognose redelijk stabiel, terwijl deze regio's wel al met bevolkingskrimp kampen. In de overige regio's zal het aantal huishoudens tussen 2010 en 2040 nog toenemen, in 27 van de 40 regio's met meer dan 10 procent. In het hoge scenario wordt zelfs verwacht dat het aantal huishoudens in alle regio's met meer dan 10 procent zal toenemen. Toch is een toename van het aantal huishoudens op de lange termijn lang niet voor vrijwel alle regio's zeker, zoals het lage scenario duidelijk laat zien. Volgens dit scenario zijn er nog maar twee regio's met een toename van meer dan 10 procent, en neemt het aantal slechts in een kwart van de regio's met meer dan 2,5 procent toe. De helft van de regio's moet tussen 2010 en 2040 zelfs rekening houden met een huishoudenskrimpt (van meer dan 2,5 procent). Voor deze regio's is het verstandig bij het opstellen van woningbouwplannen rekening met deze krimp te houden, zodat er niet 'voor leegstand' wordt gebouwd.

Kaart 10: Huishoudensontwikkeling 2010-2040, PBL/CBS Regionale prognose vs. Ruimtelijke verkenningen 2011

Samenvatting

In oktober 2011 hebben het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) voor de vierde keer de regionale bevolkings- en huishoudensprognose uitgebracht. De prognose beoogt de meest waarschijnlijke toekomstige ontwikkeling weer te geven van de bevolking en het aantal huishoudens in de periode 2011-2040.

Het inwonertal van Nederland neemt al decennialang toe. Op regionaal niveau is groei echter niet meer vanzelfsprekend, en in een aantal regio's aan de randen van het land is het inwonertal inmiddels aan het dalen. Tot 2025 wordt voor Nederland als geheel een voortgaande bevolkingsgroei verwacht, maar hierin zijn belangrijke regionale verschillen waar te nemen. In een aantal regio's en gemeenten aan de randen van Nederland wordt bevolkingskrimp verwacht. Tegenover deze krimp staat een stevige bevolkingsgroei in vooral het westen van Nederland. Sterke groeiregio's bevinden zich zowel in de Noord- als Zuidvleugel van de Randstad. Tussen 2010 en 2025 zal de bevolking van Amsterdam naar verwachting met 110 duizend toenemen, en die van Utrecht met 80 duizend. Voor Almere wordt een groei van 60 duizend verwacht. Dat is meer dan de verwachte groei voor Den Haag en Rotterdam, met respectievelijk 55 en 45 duizend

Voor de woningbouw is het belangrijk hoe de ontwikkeling van het aantal huishoudens verloopt. Zowel op nationaal als regionaal niveau liet het aantal huishoudens in het verleden een stevige toename zien. Dit zal in de toekomst doorzetten. Net als bij de bevolkingsgroei loopt de Randstad voorop. Voor Almere wordt tussen 2010 en 2025 een toename van ongeveer 30 duizend huishoudens verwacht. Tussen 2010 en 2025 zullen Amsterdam en Utrecht respectievelijk rond 25 en 30 duizend meer huishoudens tellen. Voor Den Haag en Rotterdam wordt een toename van respectievelijk rond 15 en 25 duizend verwacht. Bij de gemeentelijke bevolkingsgroei is krimp een vrij belangrijk verschijnsel, maar bij het aantal huishoudens speelt krimp een zeer bescheiden rol. Volgens de regionale prognose zal een afnemend dan wel stilstaand aantal huishoudens hoofdzakelijk aan de randen van Nederland voorkomen.

De potentiële beroepsbevolking (het aantal mensen in de leeftijdsgroep van 20 tot 65 jaar) is in de laatste decennia continu in omvang toegenomen, maar in de nabije toekomst zal de groei omslaan in krimp. Volgens de regionale prognose neemt de potentiële beroepsbevolking tussen 2010 en 2025 alleen nog in omvang toe in een strook die loopt van de Agglomeratie 's-Gravenhage en Delft en Westland, via Utrecht, Groot-Amsterdam en Flevoland naar Noord-Overijssel. Voor de meeste regio's buiten de Randstad geldt een forse krimp van de potentiële beroepsbevolking. De perifere regio's worden hierdoor het sterkst getroffen.

De Nederlandse bevolking is al lang aan het vergrijzen, maar in de komende vijftien jaar zal hierin een versnelling optreden. Overal in Nederland zal de bevolking vergrijzen, en in het bijzonder in de meer perifere regio's. Zelfs Flevoland zal sterk vergrijzen. Deze provincie is momenteel veel minder vergrijsd dan de rest van Nederland, maar gaat in de komende jaren naar het Nederlands gemiddelde toe trekken.

In de afgelopen decennia is de samenstelling naar herkomst van de Nederlandse bevolking steeds diverser geworden door de komst van westerse en niet-westerse allochtonen. Vooral het aantal niet-westerse allochtonen zal in de toekomst verder stijgen. Deze bevolkingsgroep woont vrij geconcentreerd in de Randstad, en daarbinnen in de grote stedelijke gemeenten. Volgens de regionale prognose zullen de niet-westerse allochtonen zich in de komende vijftien jaar ruimtelijk iets meer over Nederland verspreiden, maar blijft het patroon bestaan van een hoge concentratie in de Randstad en een lage concentratie in de periferie. Door suburbanisatie vanuit de grote gemeenten naar omliggende gemeenten, wordt de concentratie in de verstedelijkte gemeenten wat minder sterk.

PBL en CBS proberen met de regionale bevolkings- en huishoudensprognoses op basis van de huidige kennis en inzichten een beeld te geven van de meest waarschijnlijke toekomst. Voor de lange termijn, zoals de periode 2025-2040 is de onzekerheid echter veel groter dan in de periode 2010-2025. Aan de hand van de twee scenario's van de Ruimtelijke Verkenning 201 (PBL 2011) kan echter een beeld worden gekregen van de bandbreedte van de toekomstige ontwikkelingen. Uitgaande van de meest waarschijnlijke toekomst volgens de PBL/CBS regionale prognose zijn er in 2040 acht regio's met een bevolkingskrimp van meer dan 2,5 procent. Deze regio's zijn vooral te vinden aan de randen van Nederland. Uitgaande van het lage scenario van de Ruimtelijke Verkenning dient drie kwart van de

COROP-regio's rekening te houden met een krimpende bevolking (van meer dan 2,5 procent). Tegenover deze aanzienlijke krimp staat een stevige bevolkingsgroei in vooral het westen van Nederland. Volgens het hoge scenario van de Ruimtelijke Verkenning zal drie kwart van de COROP-regio's geconfronteerd met een sterke bevolkingsgroei (van 10 procent of meer), tegen slechts een kwart volgens de regionale prognose.

De regionale prognose verwacht dat tussen 2010 en 2040 drie COROP-regio's een afname van het aantal huishoudens van meer dan 2,5 procent zullen kennen, en dat twee regio's een stabiel aantal huishoudens mag verwachten; in de overige regio's zal het aantal huishoudens groeien. In het hoge scenario van de Ruimtelijke Verkenning wordt verwacht dat het aantal huishoudens in alle regio's met meer dan 10 procent zal toenemen. Echter, volgens het lage scenario zal de helft van de regio's tussen 2010 en 2040 rekening moeten houden met een huishoudensrimp (van meer dan 2,5 procent).

Literatuur

Amsterdam (2011), Besluiten voor IJburg en Zeeburgereiland, website gemeente Amsterdam (www.ijburg.nl).

CPB, MNP & RPB (2006), Welvaart en leefomgeving. Hoofdrapport, Den Haag/Bilthoven, CPB, MNP & RPB.

Dam, F. van (2010), Ruimtelijke gevolgen van demografische krimp, in: F. Verwest & F. van Dam (red.), Van bestrijden naar begeleiden: demografische krimp in Nederland, Den Haag/Bilthoven, Planbureau voor de Leefomgeving, blz. 53-62.

Den Haag (2011), Project Kijkduin. Badplaats voor de toekomst, website gemeente Den Haag (www.denhaag.nl).

Duin, C. van & J. Garssen (2011), Bevolkingsprognose 2010–2060: sterkere vergrijzing, langere levensduur, Bevolkingstrends 59 (1), blz. 16-23.

Duin, C. van, G. de Jong, L. Stoeldraijer & J. Garssen (2011), Bevolkingsprognose 2010–2060: model en veronderstellingen betreffende de sterfte, Bevolkingstrends 59 (2), blz. 28-41.

Duin, C. & L. Stoeldraijer (2011), Huishoudensprognose 2011–2060: meer en kleinere huishoudens, Bevolkingstrends 59 (2), blz. 59-67.

Garssen, J. (2011), Demografie van de vergrijzing, Bevolkingstrends 59 (2), blz. 15-27.

Haffner, M. & F. van Dam (2011), Langetermijneffecten van de kredietcrisis op de regionale woningmarkt, Den Haag, Planbureau voor de Leefomgeving.

Jong, A. de, M. Alders, P. Feijten, P. Visser, I. Deerenberg, M. van Huis & D. Leering (2005), Achtergronden en veronderstellingen bij het model PEARL, Rotterdam/Den Haag, NAI Uitgevers/RPB & CBS.

Jong, A. de, P. Feijten, C. de Groot, C. Harmsen, M. van Huis & F. Vernooij (2007), Regionale huishoudensdynamiek, Rotterdam/Den Haag, NAI Uitgevers/RPB & CBS.

Klerk, L.A. de (2010), Verstedelijking 5.0: bespiegelingen over groei, stagnatie en contractie, Rooilijn 43 (5), 316-329.

Latten, J. & N. Kooiman (2011), Aantrekkingskracht van regio's en demografische gevolgen, Bevolkingstrends 59 (2), 105-110.

PBL (2011), Nederland in 2040: een land van regio's. Ruimtelijke Verkenning 2011, Den Haag, Planbureau voor de Leefomgeving.

TNO (2010), Bouwprognoses 2010-2015, Delft.

WRR (2010), Uit zicht, toekomst verkennen met beleid, Den Haag/Amsterdam, WRR/Amsterdam University Press.